

Załącznik nr 1
do Uchwały nr 829/24
Zarządu Województwa
Małopolskiego
z dnia 16 kwietnia 2024 r.

 MAŁOPOLSKA

MAŁOPOLSKIE RAMOWE PROGRAMY

**RAMOWY PROGRAM OCHRONY OSÓB
DOZNAJĄCYCH PRZEMOCY DOMOWEJ**

**RAMOWY PROGRAM KOREKCYJNO-EDUKACYJNY
DLA OSÓB STOSUJĄCYCH PRZEMOC DOMOWĄ**

**RAMOWY PROGRAM PSYCHOLOGICZNO-
TERAPEUTYCZNY DLA OSÓB STOSUJĄCYCH
PRZEMOC DOMOWĄ**

Kraków 2024

Spis treści

1	
1.	Podstawy prawne regulujące realizację zdań w obszarze przeciwdziałania przemocy domowej..... 4
2.	RAMOWY PROGRAM OCHRONY OSÓB DOZNAJĄCYCH PRZEMOCY DOMOWEJ..... 5
2.1	Diagnoza 5
2.2.	Cel główny i cele szczegółowe oraz przewidywane rezultaty realizacji programu 6
2.2.1	Realizacja działań..... 7
2.3.	Zespoły interdyscyplinarne i grupy diagnostyczno-pomocowe 11
2.4.	Zasady realizacji programu ochrony osób doznających przemocy domowej 13
2.5.	Adresaci 14
2.6.	Realizatorzy programu 14
2.7.	Finansowanie programu..... 14
2.8.	Monitoring i ewaluacja..... 15
3.	RAMOWY PROGRAM ODDZIAŁYWAŃ KOREKCYJNO-EDUKACYJNYCH DLA OSÓB STOSUJĄCYCH PRZEMOC DOMOWĄ17
3.1.	Podstawowe założenia programów korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc domową..... 17
3.2.	Założenia teoretyczne programów korekcyjno-edukacyjnych..... 18
3.2.1.	Podstawowe treści edukacyjne/ Zawartość merytoryczna..... 19
3.3.	Standard prowadzenia programów korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc domową obejmuje: 21
3.4	Kierowanie do udziału w programie i obowiązki jego uczestnika 22
3.5	Uczestnicy programu 23
3.5.1.	Diagnoza uczestników 24
3.5.2	Dokumentacja uczestnika..... 26
3.6.	Formy i metody pracy..... 27
3.7.	Rezultaty..... 28
3.8.	Realizatorzy 28
3.9.	Założenia organizacyjne 30

3.10. Finansowanie Programów	32
3.11 Ewaluacja.....	32
3.12 Monitoring.....	32
3.13 Kontynuacja działań podejmowanych w ramach programu korekcyjno-edukacyjnego dla osób stosujących przemoc domową	33
4. RAMOWY PROGRAM PSYCHOLOGICZNO- TERAPEUTYCZNY DLA OSÓB STOSUJĄCYCH PRZEMOC DOMOWĄ.	34
4.1 Podstawowe założenia programu psychologiczno – terapeutycznego dla osób stosujących przemoc domową.....	34
4.2. Założenia teoretyczne programów psychologiczno-terapeutycznych:.....	34
4.2.1 Podstawowe treści edukacyjne/ Zawartość merytoryczna.....	35
4.3. Standard prowadzenia programów psychologiczno-terapeutycznych dla osób stosujących przemoc domową obejmuje:	36
4.4.Kierowanie do programu:	36
4.5 Uczestnicy programu:.....	38
4.5.1 Diagnoza	39
4.5.2 Dokumentacja uczestnika.....	39
4.6 Formy i metody pracy:.....	40
4.7 Rezultaty.....	42
4.8 Realizatorzy	43
4.9. Założenia organizacyjne	44
4.10. Finansowanie:.....	45
4.11. Ewaluacja programu psychologiczno – terapeutycznego	46
4.12. Monitoring uczestników programu psychologiczno – terapeutycznego	46
4.13 Kontynuacja działań podejmowanych w ramach programu psychologiczno-terapeutycznego dla osób stosujących przemoc domową:	46

1. Podstawy prawne regulujące realizację zdań w obszarze przeciwdziałania przemocy domowej.

- Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy domowej ([Dz.U. z 2024 r. poz. 424](#))
- Rozporządzenie Ministra Rodziny i Polityki Społecznej z dnia 20 czerwca 2023 r. w sprawie programów korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc domową ([Dz. U. 2023 poz. 1163](#))
- Rozporządzenie Ministra Rodziny i Polityki Społecznej z dnia 22 czerwca 2023 r. w sprawie programów psychologiczno-terapeutycznych dla osób stosujących przemoc domową oraz wymagań kwalifikacyjnych wobec osób prowadzących te programy ([Dz. U. 2023 poz. 1166](#))
- Rozporządzenie Rady Ministrów z 13 września 2023 r. w sprawie procedury "Niebieskie Karty" oraz wzorów formularzy "Niebieska Karta" ([Dz. U. z 2023r. poz.1870](#))
- Rozporządzenie Ministra Rodziny i Polityki Społecznej z dnia 20 czerwca 2023 r. w sprawie standardu podstawowych usług świadczonych przez specjalistyczne ośrodki wsparcia dla osób doznających przemocy domowej oraz wymagań kwalifikacyjnych wobec osób zatrudnionych w tych ośrodkach ([Dz.U.2023 poz. 1158](#))
- Rządowy Program Przeciwdziałania Przemocy Domowej na lata 2024 – 2030 ([Dz. U. 2023 poz. 1232](#))

2. RAMOWY PROGRAM OCHRONY OSÓB DOZNAJĄCYCH PRZEMOCY DOMOWEJ

Niniejszy program może stanowić inspirację do opracowania gminnego/powiatowego programu przeciwdziałania przemocy domowej. Zgodnie z zapisami znowelizowanej ustawy o przeciwdziałaniu przemocy domowej zadanie to należy odpowiednio do zadań zespołu interdyscyplinarnego (art. 9b ust. 1) oraz zadań powiatu z zakresu administracji rządowej (art. 6 ust. 3 pkt. 1).

2.1 Diagnoza

Podstawą planowania i realizacji wszelkich działań podejmowanych w zakresie przeciwdziałania i rozwiązywania problemów społecznych powinna być pogłębiona diagnoza problemu i współwystępujących z nim zjawisk. Pozwala to na zaplanowanie działań adekwatnych do potrzeb i pojawiających się problemów, zminimalizowanie ryzyka podejmowania nieadekwatnych działań w konsekwencji również właściwe gospodarowanie środkami finansowymi oraz zasobami lokalnymi.

Diagnoza zjawiska przemocy na danym obszarze powinna obejmować w szczególności jego rozmiary, specyfikę, sytuację psychospołeczną osób nią dotkniętych, zasoby instytucjonalne i kadrowe oraz konsekwencje wynikające z danego stanu rzeczy. Przed przystąpieniem do opracowywania diagnozy warto odpowiedzieć sobie na pytanie co i po co chcemy diagnozować, w czym pomocne będą uzyskane odpowiedzi na sformułowane pytania badawcze.

Do opracowania diagnozy zjawiska przemocy domowej należy przede wszystkim przeprowadzić badania własne realizowane w środowisku lokalnym, wśród ogółu mieszkańców, rodzin zagrożonych lub dotkniętych przemocą, czy też wśród przedstawicieli instytucji zaangażowanych w przeciwdziałanie przemocy domowej. Uwzględnienie w diagnozie lokalnej specyfiki jest szczególnie istotne ze względu na duże zróżnicowanie wewnętrzne województwa – nadal występują obszary, które posiadają większe zasoby instytucjonalne i kadrowe, mają przez to możliwość zapewnienia łatwiejszego/szybszego dostępu do pomocy i wsparcia.

Przeprowadzoną diagnozę środowiska lokalnego można również wzbogacić danymi pochodzącymi z innych źródeł. W pierwszej kolejności należy przeprowadzić analizę danych zastanych: statystyk policji, jednostek organizacyjnych pomocy społecznej takich jak: ośrodki pomocy społecznej, centra usług społecznych, powiatowe centra pomocy rodzinie, ośrodki

interwencji kryzysowej, ponadto instytucji oświaty, komisji rozwiązywania problemów alkoholowych, placówek ochrony zdrowia, sądów, prokuratury oraz innych podmiotów realizujących zadania z obszaru przeciwdziałania przemocy domowej.

Warto posłużyć się istniejącymi regionalnymi bazami danych, np. prowadzonymi przez Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie: Internetowy Obserwator Statystyk Społecznych.

Opis procedury postępowania diagnostycznego krok po kroku zawiera publikacja ROPS w Krakowie pt. „[Diagnozowanie problemów społecznych. Przemoc w rodzinie.](#)”, dostępna na stronie internetowej ROPS.

Opracowując diagnozę należy dokonać analizy zasobów i deficytów (instytucjonalne, kadrowe, finansowe itp.) przy wykorzystaniu np. analizy SWOT lub innych narzędzi.

Wnioski pozyskane w wyniku opracowania diagnozy stanowią podstawę do sformułowania celów i zadań określonych w programie ochrony osób doznających przemocy domowej.

2.2. Cel główny i cele szczegółowe oraz przewidywane rezultaty realizacji programu

Opracowania programu ochrony osób doznających przemocy domowej jest przełożeniem zidentyfikowanych w trakcie diagnozy problemów i potrzeb na propozycje konkretnych rozwiązań. W wyniku tego procesu zdefiniowany zostaje **cel główny** oraz **cele operacyjne** (szczegółowe) programu. Należy podkreślić, że cele powinny jasno wynikać ze zdiagnozowanych problemów, a cel główny powinien odnosić się do kluczowego problemu, który ma być rozwiązany za pomocą programu i obejmować swoim zasięgiem wszystkie cele operacyjne. Formułując cele należy pamiętać, że cel opisuje sytuację pożądaną, którą chcemy osiągnąć.

Określając cele programu warto postępować zgodnie z metodą SMART, która wskazuje, że powinny one być:

- S (specific) – szczegółowe, konkretne,
- M (measurable) – mierzalne,
- A (achievable) – osiągalne,
- R (realistic) – realistyczne przy istniejących zasobach,
- T (time-bound) – określone w czasie.

Przykładowy cel główny: Zapewnienie ochrony osobom doznającym przemocy domowej

Przykładowe cele szczegółowe wynikające z diagnozy lokalnej to np.:

- zwiększenie zakresu wsparcia osobom/rodzinom doznającym przemocy domowej
- rozwinięcie współpracy międzyinstytucjonalnej
- rozwój infrastruktury lokalnej zapewniającej ochronę osobom doznającym przemocy domowej.

Po sformułowaniu celów programu należy przejść do określania przewidywanych **rezultatów**.

Rezultaty powinny być formułowane w odniesieniu do założonych w programie celów i świadczyć o ich osiągnięciu.

Istnieją trzy rodzaje rezultatów projektów:

- produkty,
- rezultaty twarde
- rezultaty miękkie.

Produktami programu jest wszystko to, co zostało zrealizowane, np. liczba szkoleń, liczba godzin szkoleniowych, liczba przeszkolonych osób. Odzwierciedlają materialny postęp projektu i stanowią pierwszy poziom jego oddziaływania. **Rezultatami twardymi** są jasno zdefiniowane, policzalne korzyści, które osiągnął uczestnik programu, np. konkretne kompetencje uzyskane w wyniku szkoleń, uzyskane uprawnienia, wdrożone rozwiązania opracowane w badaniach. Natomiast **rezultaty miękkie** to zmiany następujące u osób lub instytucji w wyniku działań realizowanych w programie, np. wzrost pewności siebie, zwiększenie umiejętności komunikacyjnych, asertywnych.

2.2.1 Realizacja działań

Działania podejmowane w ramach programu ochrony osób doznających przemocy domowej podzielić można np. na następujące **obszary, które odnoszą się do wniosków z diagnozy**:

- **działania profilaktyczne** nakierunkowane na podnoszenie świadomości społeczności lokalnej w obszarze przemocy domowej oraz poziomu wiedzy i świadomości społecznej w zakresie przyczyn i skutków przemocy domowej, poprzez np. prowadzenie poradnictwa, opracowanie ulotek informacyjnych, kampanie społeczne, działania kierowane powinny być zarówno ogółu społeczności lokalnej, a także do grup szczególnie narażonych na doznawanie przemocy domowej,
- **działania informacyjno-edukacyjne** służące wzmocnieniu kompetencji opiekuńczych i wychowawczych, alternatywnych wobec stosowania przemocy, jak również kompetencji rodziców i opiekunów w środowisku zagrożonym przemocą domową oraz w stosunku do grup ryzyka, np. małoletnich kobiet w ciąży,

- **działania interwencyjne** (np. zapewnienie schronienia, bezpieczeństwa, izolacja osób stosujących przemoc domową, przerwanie przemocy)
- **działania diagnostyczne** (np. badania zjawiska przemocy domowej, rozpoznanie sytuacji osób doznających przemocy domowej)
- **działania terapeutyczne** (działania indywidualne, wynikające z diagnozy konkretnej osoby/rodziny)
- **rozwój infrastruktury** (zapewnienie miejsca schronienia, miejsca izolacji, poradnictwa, informacji o miejscach udzielania pomocy)
- **działania edukacyjno-szkoleniowe dla kadr zaangażowanych w przeciwdziałanie przemocy domowej** (kierowana do przedstawicieli różnych podmiotów realizujących działania na rzecz rodzin/ osób doznających przemocy domowej w szczególności przedstawicieli jednostek organizacyjnych pomocy społecznej, gminnych komisji rozwiązywania problemów alkoholowych, Policji, oświaty, ochrony zdrowia, organizacji pozarządowych, Żandarmerii Wojskowej, sądów w oraz innych specjalistów udzielających pomocy osobom i rodzinom uwikłanym w przemoc domową).

Określając realizatorów działań podejmowanych w ramach programu ochrony osób doznających przemocy w rodzinie należy przyporządkować ich do poszczególnych zadań zaplanowanych do realizacji w ramach programu oraz sprecyzować zasady współpracy. Ponadto należy ustalić prawa i obowiązki uczestników i realizatorów, zasady korzystania z dostępnej infrastruktury, miejsca i termin realizacji programu, metody, formy i techniki realizacji programu wraz ze wskazaniem liczby godzin poszczególnych zajęć oraz zasady prowadzenia i przechowywania dokumentacji.

Rekomenduje się wykorzystanie metody RAMY LOGICZNEJ przy konkretyzacji realizacji działań pod kątem osiągnięcia celów.

Przykładowy fragment matrycy programu

Cel główny:		
1. Cel szczegółowy:	1.1 działanie	Diagnozowanie zasobów instytucjonalnych zaangażowanych w działania z obszaru przeciwdziałania przemocy domowej na terenie gminy
	rezultat działania	Zinventaryzowane zasoby instytucjonalne na terenie gminy

		realizujące działania w obszarze przeciwdziałania przemocy domowej
realizator/realizatorzy		Zespół Interdyscyplinarny we współpracy z Urzędem Gminy- Wydział Spraw Społecznych
sposób realizacji		Ankieta wśród podmiotów zaangażowanych w realizację działań z obszaru przeciwdziałania przemocy domowej
podmioty zaangażowane w realizację		Przedstawiciele Zespołu Interdyscyplinarnego, Przedstawiciele Wydziału Spraw Społecznych Urzędu Gminy
okres realizacji		I-III 2024 r lub I kwartał 2024 lub półrocze 2024 r.
źródło finansowania		środki własne samorządu terytorialnego, środki z Budżetu Państwa
wskaźnik rezultatu		lista podmiotów realizujących działania na rzecz przeciwdziałania przemocy domowej na terenie gminy wraz z wykazem oferowanego zakresu wsparcia
sposób weryfikacji osiągnięcia wskaźnika		1 raport z badania (analizy sytuacji gminy w kontekście funkcjonujących na jej terenie podmiotów realizujących działania na rzecz przeciwdziałania przemocy domowej na terenie gminy)
1.2 działanie		
rezultat działania		
realizator/realizatorzy		
sposób realizacji		

	podmioty zaangażowane w realizację	
	okres realizacji	
	źródło finansowania	
	wskaźnik rezultatu	
	sposób weryfikacji osiągnięcia wskaźnika	
2. Cel szczegółowy:	2.1 działanie	
	rezultaty działań	
	realizator	
	sposób realizacji	
	podmioty zaangażowane w realizację	
	okres realizacji	
	źródło finansowania	
	wskaźnik rezultatu	
	sposób weryfikacji osiągnięcia wskaźnika	
	2.2 działanie	
	rezultat działania	
	realizator	
	sposób realizacji	
	podmioty zaangażowane w realizację	
	okres realizacji	
	źródło finansowania	
	wskaźnik rezultatu	
sposób weryfikacji osiągnięcia wskaźnika		

2.3. Zespoły interdyscyplinarne i grupy diagnostyczno-pomocowe

Zespół interdyscyplinarny jest powoływany przez wójta, burmistrza albo prezydenta miasta w celu podejmowania działań na rzecz przeciwdziałania przemocy domowej oraz integrowania i koordynowania działań podmiotów, o których mowa w art. 9a ust. 3–5 ustawy na obszarze gminy. W skład zespołu wchodzi przedstawiciele jednostek organizacyjnych pomocy społecznej, gminnej komisji rozwiązywania problemów alkoholowych, Policji, oświaty, ochrony zdrowia, organizacji pozarządowych oraz kuratorzy sądowi i przedstawiciele Żandarmerii Wojskowej a także – fakultatywnie – prokuratorzy, oraz przedstawiciele innych podmiotów działających na rzecz przeciwdziałania przemocy domowej. Do zadań zespołu interdyscyplinarnego należy:

- 1) diagnozowanie problemu przemocy domowej na poziomie lokalnym;
- 2) inicjowanie działań profilaktycznych, edukacyjnych i informacyjnych mających na celu przeciwdziałanie przemocy domowej i powierzanie ich wykonania właściwym podmiotom;
- 3) inicjowanie działań w stosunku do osób doznających przemocy domowej oraz osób stosujących przemoc domową;
- 4) opracowanie projektu gminnego programu przeciwdziałania przemocy domowej oraz ochrony osób doznających przemocy domowej;
- 5) rozpowszechnianie informacji o instytucjach, osobach i możliwościach udzielenia pomocy w środowisku lokalnym;
- 6) powoływanie grup diagnostyczno-pomocowych i bieżące monitorowanie realizowanych przez nie zadań;
- 7) monitorowanie procedury „Niebieskie Karty”;
- 8) przekazywanie informacji, o której mowa w art. 9e ust. 3, oraz dokumentacji, o której mowa w art. 9c ust. 5a;
- 9) kierowanie osoby stosującej przemoc domową do uczestnictwa w programie korekcyjno-edukacyjnym dla osób stosujących przemoc domową lub programie psychologiczno-terapeutycznym dla osób stosujących przemoc domową;
- 10) składanie, na wniosek grupy diagnostyczno-pomocowej, zawiadomienia o popełnieniu przez osobę stosującą przemoc domową wykroczenia.

W celu dokonania diagnozy i oceny sytuacji w związku ze zgłoszonym podejrzeniem wystąpienia przemocy domowej, a także realizacji zadań, o których mowa a art. 9b ust. 8 zespół interdyscyplinarny niezwłocznie, nie później niż 3 dni od dnia otrzymania zgłoszenia o

podejrzenia wystąpienia przemocy domowej powołuje grupę diagnostyczno-pomocową. W skład grupy diagnostyczno-pomocowej wchodzi pracownik socjalny jednostki organizacyjnej pomocy społecznej oraz funkcjonariusz Policji w uzasadnionych przypadkach również żołnierz Żandarmerii Wojskowej (art. 10 i 11 i 11a ustawy).

Do zadań grup diagnostyczno-pomocowych należy w szczególności:

- 1) dokonanie, na podstawie procedury „Niebieskie Karty”, oceny sytuacji domowej osób doznających przemocy domowej oraz osób stosujących przemoc domową;
- 2) realizacja procedury „Niebieskie Karty” w przypadku potwierdzenia podejrzenia wystąpienia przemocy domowej, zwłaszcza w sytuacji wystąpienia ryzyka zagrożenia życia lub zdrowia;
- 3) zawiadomienie osoby podejrzanej o stosowanie przemocy domowej o wszczęciu procedury „Niebieskie Karty” pod jej nieobecność;
- 4) realizacja działań w stosunku do osób doznających przemocy domowej oraz osób stosujących przemoc domową;
- 5) występowanie do zespołu interdyscyplinarnego z wnioskiem o skierowanie osoby stosującej przemoc domową do uczestnictwa w programach korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc domową albo w programach psychologiczno-terapeutycznych dla osób stosujących przemoc domową;
- 6) występowanie do zespołu interdyscyplinarnego z wnioskiem o złożenie zawiadomienia o popełnieniu przez osobę stosującą przemoc domową wykroczenia, o którym mowa w art. 66c ustawy z dnia 20 maja 1971 r. – Kodeks wykroczeń;
- 7) monitorowanie sytuacji osób doznających przemocy domowej, a także zagrożonych wystąpieniem przemocy domowej, w tym również po zakończeniu procedury „Niebieskie Karty”;
- 8) zakończenie procedury „Niebieskie Karty”;
- 9) dokumentowanie podejmowanych działań, stanowiących podstawę: a) uznania braku zasadności wszczęcia procedury „Niebieskie Karty”, b) wszczęcia procedury „Niebieskie Karty”;
- 10) informowanie przewodniczącego zespołu interdyscyplinarnego o efektach podjętych działań w ramach procedury „Niebieskie Karty”.

Do zadań pracownika socjalnego powołanego do grupy diagnostyczno-pomocowej należy w szczególności praca z osobą doznającą przemocy domowej i opracowanie indywidualnego planu pomocy, zgodnie z jej uzasadnionymi potrzebami. Do zadań funkcjonariusza Policji

powołanego do grupy diagnostyczno-pomocowej należy w szczególności praca z osobą stosującą przemoc domową.

W skład grupy diagnostyczno-pomocowej mogą wchodzić także pracownik socjalny specjalistycznego ośrodka wsparcia dla osób doznających przemocy domowej; asystent rodziny; nauczyciel wychowawca będący wychowawcą klasy lub nauczyciel znający sytuację domową małoletniego; osoby wykonujące zawód medyczny, w tym lekarz, pielęgniarka, położna lub ratownik medyczny; przedstawiciel gminnej komisji rozwiązywania problemów alkoholowych oraz pedagog, psycholog lub terapeuta, będący przedstawicielami podmiotów, o których mowa w art. 9a ust. 3.

2.4. Zasady realizacji programu ochrony osób doznających przemocy domowej

Planując, a następnie realizując działania kierowane zarówno do lokalnej społeczności, jak również do indywidualnych osób w zakresie przeciwdziałania przemocy domowej należy mieć na względzie następujące zasady:

- zapewnienie bezpieczeństwa,
- okazywanie szacunku, zrozumienia, życzliwości i otwartości,
- zapewnienie poufności,
- zapewnienie dostępności do świadczonych usług, w tym do rzetelnej informacji dotyczącej pomocy i wsparcia,
- profesjonalizm w podejmowanych działaniach,
- poszanowanie ich podmiotowości i autonomii, wzmocnienie samodzielności,
- o ile to możliwe organizowanie spotkań i zajęć dla osób dotkniętych przemocą w innych miejsca niż zajęcia dla osób stosujących przemoc domową.

Przy planowaniu i realizowaniu działań opartych na zasadach współpracy interdyscyplinarnej na rzecz przeciwdziałania przemocy domowej uwzględnić należy:

- kompetencje instytucji i organizacji zaangażowanych w realizację programu ochrony osób doznających przemocy domowej,
- zakres zadań wraz ze wskazaniem podmiotu odpowiedzialnego za ich realizację
- poszanowanie wiedzy i doświadczenia wszystkich osób zaangażowanych w podejmowane działania,
- przestrzeganie zasad lojalności zawodowej i dbałość o integralność środowiska osób zaangażowanych w realizowane działania,

- dbałość o podnoszenie kompetencji w zakresie organizowania profesjonalnej pomocy i wsparcia osobom doznającym przemocy domowej
- określenie zakresu odpowiedzialności.

2.5. Adresaci

Bezpośrednimi odbiorcami działań podejmowanych w ramach programu ochrony osób doznających przemocy są osoby i rodziny doznające przemocy. Przy planowaniu działań uwzględnia się również działania kierowane do osób stosujących przemoc domową, świadków przemocy, osób zagrożonych wystąpieniem przemocy domowej oraz kadr zaangażowanych w przeciwdziałanie temu zjawisku.

2.6. Realizatorzy programu

Realizatorem strategicznym programu jest Zespół interdyscyplinarny.

Szczegółowe zadania realizują:

- Jednostki samorządu terytorialnego;
- Jednostki organizacyjne pomocy społecznej działające w środowisku lokalnym: powiatowe centra pomocy rodzinie, ośrodki pomocy społecznej, centra usług społecznych, ośrodki interwencji kryzysowej, placówki specjalistycznego poradnictwa, ośrodki wsparcia;
- Specjalistyczne ośrodki wsparcia dla osób doznających przemocy domowej;
- Organizacje pozarządowe;
- Jednostki wymiaru sprawiedliwości i ochrony porządku publicznego: Policja, prokuratura, sąd, żandarmeria wojskowa, straż miejska;
- Placówki oświatowe: przedszkola, szkoły, poradnie psychologiczno-pedagogiczne;
- Placówki służby zdrowia: ośrodki zdrowia, oddziały ratunkowe, pogotowie ratunkowe, placówki leczenia odwykowego, poradnie zdrowia psychicznego;
- Komisje rozwiązywania problemów alkoholowych;
- inne podmioty zaangażowane w realizację zadań na rzecz osób rodzin doznających przemocy domowej.

2.7. Finansowanie programu

Działania zaplanowane w ramach programu ochrony osób doznających przemocy domowej mogą być finansowane z następujących źródeł:

- środki własne samorządu terytorialnego, w szczególności pochodzące ze środków skierowanych na prowadzenie działań związanych z profilaktyką i rozwiązywaniem

problemów alkoholowych oraz integracji społecznej osób uzależnionych od alkoholu (art. 4 ustawy z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi (Dz. U. 1982 Nr 35 poz. 230, Dz. U. z 2023 r. poz. 21514)

- środki instytucji i organizacji zaangażowanych w realizację programu,
- środki z Budżetu Państwa,
- środki zewnętrzne, w szczególności pochodzące z Funduszu Europejskiego.

2.8. Monitoring i ewaluacja

Monitoring uczestników programu jest podstawowym źródłem informacji pozwalających na ocenę skuteczności i efektywności podejmowanych działań. Umożliwia ocenę postępów realizacji założonych celów oraz efektywne i skuteczne zarządzanie programem. Informacje uzyskiwane w trakcie monitoringu pozwalają na szybką identyfikację nieprawidłowości, np. opóźnień w realizacji działań i dzięki temu podejmowanie odpowiednich kroków zaradczych. Ponadto umożliwia kontrolę finansową programu i realizowanych działań, stanowi wsparcie dla procesów decyzyjnych oraz fundament informacyjny pod przyszłe badania ewaluacyjne. Monitoring jest procesem ciągłym, realizowanym od początku wdrażania programu, aż do jego zakończenia; część danych zbierana jest również po zakończeniu programu.

Należy pamiętać, że monitorowanie nie ogranicza się wyłącznie do zbierania informacji. Pozyskane dane należy opracować celem ich analizy. Raporty na temat postępu realizacji programu w formie np. okresowych sprawozdań (miesięcznych/kwartalnych/rocznych) dotyczące postępu realizacji programu, obejmujące kluczowe informacje ustalone na podstawie wskaźników zawartych w macyry logicznej, harmonogramie działań i harmonogramie kosztów.

Raport powinien zawierać m. in.:

- Skrótowe przedstawienie aktualnego statusu realizowanego programu odnosząc się do wskaźników celów.
- Najważniejsze działania podjęte w okresie, jakiego dotyczy raport, odnosząc się do harmonogramu działań.
- Aktualne i przewidywane trudności w realizacji zaplanowanych działań, wraz z określeniem działań naprawczych/zapobiegawczych, rekomendacjami do realizacji podobnych programów w przyszłości.

Oprócz raportów i przeglądów postępu prac, można zbierać informacje od beneficjentów, partnerów czy pracowników realizującym działania w projekcie. Pozyskiwanie tych może

odbywać się np. w formie ankiety czy wywiadu. Warto pamiętać, by odpowiednie formularze przygotować już na etapie planowania systemu monitorowania.

Ewaluacja z kolei jest badaniem służącym poprawie jakości realizowanego programu. Jej istotą jest ocena jakości i efektów podejmowanych działań w oparciu o określone kryteria¹:

- trafność – ocenia adekwatność planowanych celów i metod wdrożenia interwencji do zdiagnozowanych problemów i potrzeb;
- skuteczność – ocenia stopień realizacji zakładanych celów i rezultatów, skuteczność użytych metod, instytucji oraz wpływ czynników zewnętrznych na ostateczne efekty;
- efektywność – ocenia relację między nakładami a osiągniętymi efektami interwencji;
- użyteczność – ocenia całość rzeczywistych efektów wywołanych przez interwencję (planowanych i nieplanowanych);
- trwałość – ocenia ciągłość efektów danej interwencji w perspektywie średnio- i długookresowej, a więc po jej zakończeniu.

O ewaluacji warto pamiętać już na etapie przygotowania programu, ważnym jest by w treści programu znajdował się zapis dotyczący ewaluacji. Istotne jest również określenie już w opisie zadań zakładanego efektu i sposobu weryfikacji wykonania danego zadania.

Ewaluacja przeprowadzona może być na trzech etapach w trakcie realizacji programu:

- na etapie projektowania programu – ewaluacja ex-ante – jej rolą jest ocena trafności i spójności założeń programu oraz jego logiki i planowanego sposobu realizacji;
- na etapie wdrażania programu – ewaluacja on-going (bieżąca) lub mid-term (okresowa) – pozwala ocenić skuteczność i efektywność programu, a więc stopień realizacji założonych celów oraz zidentyfikować czynniki – pozytywne i negatywne – wpływające na osiągnięty stan, umożliwia wprowadzenie do programu korekt i usprawnień rzutujących na końcowe efekty jego realizacji;
- po zakończeniu realizacji programu – ewaluacja ex-post – stanowi ocenę realizacji i efektów programu, jego użyteczności, trwałości, skuteczności i efektywności, dokonywaną na podstawie założeń i faktycznie osiągniętych wyników.

Opis procedury postępowania ewaluacyjnego zawiera publikacja ROPS w Krakowie pt.

[„Ewaluacja gminnych i powiatowych programów przeciwdziałania przemocy w rodzinie. Poradnik.”](#)

¹Ewaluacja gminnych i powiatowych programów przeciwdziałania przemocy w rodzinie. Poradnik. Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie, Kraków 2015

3. RAMOWY PROGRAM ODDZIAŁYWAŃ KOREKCYJNO-EDUKACYJNYCH DLA OSÓB STOSUJĄCYCH PRZEMOC DOMOWĄ

3.1. Podstawowe założenia programów korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc domową

Zgodnie z art. 4 ust. 4 ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy domowej (Dz.U. z 2021 r. poz. 1249 z późn. zm. oraz z 2023 r. poz. 289 i 535) celem programu korekcyjno-edukacyjnego dla osób stosujących przemoc domową jest w szczególności powstrzymanie osoby stosującej przemoc domową przed dalszym stosowaniem przemocy oraz rozwijanie umiejętności samokontroli i rozwiązywania problemów bez stosowania przemocy.

Program realizowany jest w formie spotkań indywidualnych lub grupowych, prowadzony przez specjalistów w dziedzinie przeciwdziałania przemocy domowej dających gwarancję wysokiej jakości usług, w tym przez psychologów, pedagogów, terapeutów i psychoterapeutów.

Program oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc domową powinien stanowić **część lokalnego systemu przeciwdziałania przemocy domowej**, będącą uzupełnieniem różnych form interwencji podejmowanych wobec osób stosujących przemoc. Oddziaływania korekcyjno-edukacyjne winny obejmować działania psychologiczne, socjalizacyjne i edukacyjne, ukierunkowane na zmianę zachowań i postaw osób stosujących przemoc w celu zwiększenia ich samokontroli i zmniejszenia ryzyka stosowania przez nich przemocy.

Rekomenduje się by Program oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych został zatwierdzony uchwałą Rady Powiatu, stanowił integralną część powiatowego programu przeciwdziałania przemocy domowej (również zatwierdzonego stosowną uchwałą).

U podstaw programów oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych leżą następujące założenia:

- Priorytetem jest zapewnienie bezpieczeństwa osób doświadczających przemocy domowej;

- Przejęcie przez uczestnika programu odpowiedzialności za swoje zachowanie; uświadomienie sobie przez niego, że stosowanie przemocy jest wyborem osoby, która ją stosuje;
- Nieprzerzucanie przez osobę stosującą przemoc odpowiedzialności/ współodpowiedzialności na osobę/y doświadczającą/ce przemocy za przemoc wobec niej stosowaną;
- Przemoc jest zachowaniem wyuczonym, przynoszącym zyski i straty osobie ją stosującą – zatrzymanie przemocy jest możliwe na każdym etapie życia;
- Przemoc jest zjawiskiem wieloaspektowym, stąd dla korekty i zatrzymania zachowań przemocowych istotne są działania wielokierunkowe/interdyscyplinarne;
- Podstawę pracy w programie stanowi kontrakt.

Ponadto przy realizowaniu oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych istotne są:

- Świadomość, że osoby stosujące przemoc wymagają indywidualnego podejścia;
- Przestrzeganie wysokich standardów etycznych i pragmatycznych opartych o aktualny stan wiedzy i badania;
- Dbłość o dobór treści i programowanie działań przyczyniających się do faktycznych zmian w postawach i zachowaniach oraz zwiększających poczucie odpowiedzialności za własne czyny;
- Utrzymywanie współpracy i komunikacji międzyinstytucjonalnej;
- Prowadzący spełniający wymagania określone w rozporządzeniu Ministra Rodziny i Polityki Społecznej z dnia 20 czerwca 2023 r w sprawie programów korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc domową (Dz. U. 2023 poz. 1163)

3.2. Założenia teoretyczne programów korekcyjno-edukacyjnych

- Ważne, by określone zostały podstawy teoretyczne, na których oparty jest program, w tym zakres, w jakim program oparty jest o dany model, np. Duluth, Trening Zastępowania Agresji lub programy autorskie. Programy oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych obejmują zajęcia grupowe lub indywidualne osobą stosującą przemoc domową, które w razie konieczności mogą zostać poszerzone o moduły dodatkowe.
- Program winien uwzględniać indywidualne wymagania wynikających z diagnozy osób mających zostać objętymi oddziaływaniami korekcyjno-edukacyjnymi w zakresie zachowań przemocowych.

3.2.1. Podstawowe treści edukacyjne/ Zawartość merytoryczna

Niezależnie od przyjętego modelu teoretycznego opierając się o „[Rekomendacje w zakresie realizacji oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych w stosunku do osób stosujących przemoc w rodzinie](#)” opracowane przez specjalistów Wydziału Polityki Społecznej Małopolskiego Urzędu Wojewódzkiego w Krakowie w oparciu o działania monitorujące oraz sprawowanie kontroli i nadzoru, w konsultacji z praktykami, zaleca się uwzględnienie w programach następujących elementów stanowiących standard treści programu:

- **edukacja** na temat kulturowo-obyczajowych zjawisk wspierających i przeciwstawiających się przemocy oraz konfrontowanie ze stereotypami promującymi przemoc,
- **promocja wartości i idei** wspierających godność osoby, dobro rodziny, równość płci oraz prawa kobiet i dzieci, a także odpowiedzialność za osobiste decyzje i gotowość ochrony słabszych,
- **stosowanie procedur behawioralno-poznawczych** w celu korygowania postaw i zachowań związanych z przemocą,
- **uczenie umiejętności** konstruktywnej komunikacji interpersonalnej oraz samokontroli.

Wyżej określona zawartość merytoryczna programów powinna koncentrować się wokół następujących bloków realizacyjnych:

- a) **edukacja** – program powinien dostarczać informacji, które pomogą uczestnikom zrozumieć dynamikę przemocy w kontekście procesów uczenia się społecznokulturowego i socjalizacji w roli męskiej. Edukacja powinna również konfrontować wszystkie przekonania i postawy, przy pomocy których osoby stosujące przemoc usprawiedliwiają jej stosowanie. Uczestnicy powinni uczyć się w jaki sposób ich zachowanie krzywdząco wpływa na członków ich rodzin, bliskie im osoby i na ich wzajemne relacje oraz przygotowywać się do wzięcia pełnej odpowiedzialności moralnej i psychologicznej za swoje czyny, a także do rozpoczęcia pozytywnych zmian w ich relacjach osobistych.
- b) **rozpoznawanie i zmiana systemu przekonań i postaw osobistych** – program powinien tworzyć okazje do badania osobistego systemu przekonań, postaw i nastawień emocjonalnych, które inicjują i wzmacniają stosowanie przez nich przemocy. Należy promować wartości i postawy, które stanowią konstruktywną alternatywę wobec postaw wspierających przemoc.
- c) **zmiany behawioralno-poznawcze** – uczestnicy, którzy autentycznie zaczną angażować się w proces zmiany zachowań i postaw powinni otrzymać możliwość

ćwiczenia nowych konstruktywnych form myślenia i reagowania, służących skutecznej kontroli nad szkodliwymi zachowaniami oraz sprzyjających odpowiedzialnemu podejmowaniu decyzji w sytuacjach konfliktowych i utrzymywaniu egalitarnych relacji międzyludzkich bez przemocy.

Dobór treści edukacyjnych powinien uwzględniać założone cele programu, czas jego trwania i specyfikę uczestników. Do szczególnie istotnych tematów, które powinny być realizowane w ramach oddziaływań edukacyjnych zalicza się:

- **społeczno-kulturowe źródła i okoliczności towarzyszące przemocy domowej** - powiązania między przemocą a stereotypami dotyczącymi płci i relacji między kobietami i mężczyznami oraz rodzicami i dziećmi, realne i wyobrażane różnice między mężczyznami i kobietami;
- **problemy władzy i kontroli w relacjach międzyludzkich** – potrzeby osób stosujących zachowania przemocowe dotyczące władzy i kontroli, zaprzecza nieodpowiedzialności za przemoc i obwinianie osób wobec których kierują przemoc, proces wiktyimizacji, rozróżnianie zachowań agresywnych i asertywnych, rozpoznawanie osobistych postaw związanych z przemocą, uczenie się odpowiedzialności za własne decyzje;
- **planowanie i rozwijanie samokontroli** – mechanizmy agresywnych zachowań, zaprzeczanie aktom przemocy i zniekształcanie obrazu minionych wydarzeń, zniekształcenie myślenia i unikanie świadomego wyboru oraz decyzji, rozpoznawanie sygnałów ostrzegawczych, ćwiczenie „przerwy na ochłonięcie” jako doraźnej techniki powstrzymywania agresywnych reakcji, przygotowywanie indywidualnego planu zapobiegania agresywnym zachowaniom;
- **uzależnienia i ich wpływ na zaburzenia relacji**– rozpoznawanie uzależnienia, specyfika zależności między nadużywaniem substancji chemicznych a stosowaniem przemocy (uświadomienie, że alkohol nie jest przyczyną przemocy), zaburzenia relacji z bliską osobą spowodowane patologicznym zachowaniem rodziców, rozpoznawanie jak ślady bycia krzywdzonym przekształcają się we wrogość wobec innych;
- **komunikacja interpersonalna** – zdolność do rozpoznawania i konstruktywnego wyrażania uczuć, intymność i umiejętność empatycznego słuchania innych i reagowania z szacunkiem, umiejętności rozwiązywania konfliktów oparte na negocjacjach i kompromisach, rozpoznawanie różnych form wyrażania wrogości i braku szacunku oraz uczenie się konstruktywnych postaw wobec innych;

- **promocja pozytywnych standardów i wartości** – wzmacnianie poczucia odpowiedzialności za bezpieczeństwo w związkach i w rodzinie, szczerść i solidność, akceptowanie osobistej odpowiedzialności za czyny, rozwijanie zdolności do szacunku i wsparcia oraz akceptacji dla uczuć, opinii, postępowania i przyjaciół partnerki/partnera, sprawiedliwość i równość w podziale praw i obowiązków w rodzinie, partnerstwo ekonomiczne i gotowość do materialnego wspierania dzieci niezależnie od formalnego statusu małżeństwa;
- **przemoc seksualna** – rozpoznawanie poniżających i nieakceptowanych przez partnerkę/partnera zachowań i sytuacji związanych z seksem jako ważnej formy przemocy;
- **dzieci, przemoc i wychowanie** – wpływ przemocy domowej na psychikę i zachowanie dzieci, uświadomienie, że agresywne metody wychowawcze krzywdzą dzieci i uczą je stosowania przemocy, modelowanie pozytywnych form i umiejętności rodzicielskich, formy dyscypliny bez przemocy jako alternatywa dla agresywnego karania;
- **tolerancja i szacunek wobec osób starszych i osób z niepełnosprawnościami będących często osobami doświadczającymi zachowań przemocowych** – osoby stosujące przemoc powinni uczyć się pozytywnych zachowań wobec osób starszych i osób z niepełnosprawnościami (członków ich rodzin, osób im bliskich z którymi pozostają w stałej relacji), radzenia sobie z sytuacjami kryzysowymi, treści edukacyjne powinny przekazywać informacje o możliwych trudnościach w kontaktach interpersonalnych jakie wynikną mogą ze względu na ograniczone podyktowane wiekiem lub stopnie sprawności/samodzielności drugiej osoby.

3.3. Standard prowadzenia programów korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc domową obejmuje:

- zmianę przekonań odbiorców programów korekcyjno-edukacyjnych dotyczących stosowania przemocy domowej;
- powstrzymanie osoby stosującej przemoc domową przed dalszym stosowaniem przemocy;
- rozwijanie umiejętności samokontroli i współżycia, w tym bardziej efektywne radzenie sobie z emocjami, w tym złością lub poczuciem krzywdy w sytuacjach trudnych;
- zmniejszenie przez uczestników programu skali zachowań opartych na sile i przemocy;

- wzrost świadomości na temat zjawiska przemocy domowej i konsekwencji jej stosowania;
- poszerzenie katalogu zachowań osób stosujących przemoc domową o zachowania alternatywne do krzywdzących w celu budowania relacji interpersonalnych opartych na poszanowaniu domowników i postawie partnerskiej;
- kształtowanie umiejętności w zakresie wychowania dzieci bez użycia przemocy domowej;
- uznanie przez osobę stosującą przemoc domową swojej odpowiedzialności za stosowanie przemocy;
- uzyskanie informacji o możliwościach podejmowania działań terapeutycznych.

3.4 Kierowanie do udziału w programie i obowiązki jego uczestnika

Zgodnie z zapisami art. 9 b pkt. 2 ust. 9 oraz pkt. 8 ust. 5 na wniosek członków grupy diagnostyczno-pomocowej zespół interdyscyplinarny kieruje osobę stosującą przemoc domową do uczestnictwa w programie korekcyjno-edukacyjnym. Osoba stosująca przemoc domową, po skierowaniu przez zespół interdyscyplinarny do uczestnictwa w programie korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc domową ma obowiązek:

- 1) zgłosić się do uczestnictwa w programie korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc domową
- 2) dostarczyć grupie diagnostyczno-pomocowej zaświadczenie o zgłoszeniu się do uczestnictwa w programie korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc domową, w terminach określonych w przepisach ustawy;
- 3) ukończyć program korekcyjno-edukacyjne dla osób stosujących przemoc domową w terminach określonych przez podmiot realizujący te programy;
- 4) dostarczyć grupie diagnostyczno-pomocowej zaświadczenie o ukończeniu programu korekcyjno-edukacyjnego dla osób stosujących przemoc domową.

Rekrutacja do programu prowadzona jest w szczególności poprzez rozpowszechnianie informacji o realizacji programu - kryteriach uczestnictwa, celach programu, jego istocie oraz miejscu realizacji za pośrednictwem dostępnych kanałów informacji: stron internetowych instytucji udzielających pomocy, ulotek, plakatów, kampanii społecznych i informacyjnych, biuletynów informacyjnych itd. oraz współpracę z instytucjami i organizacjami zaangażowanymi w przeciwdziałanie przemocy domową w szczególności z zespołem interdyscyplinarnym. Przed rozpoczęciem każdej edycji programu rekomendowane jest nawiązanie kontaktu z zespołem interdyscyplinarnym ukierunkowane na przekazanie informacji o programie, warunkach

uczestnictwa i terminach realizacji, a także sposobów budowania motywacji, w tym prowadzenia rozmowy motywacyjnej z potencjalnymi uczestnikami programu.

Rekomenduje się upowszechnienie działań promujących oddziaływanie korekcyjno-edukacyjne także poprzez stałą współpracę z instytucjami oświatowymi, kościołami, organizacjami pozarządowymi itp., i innymi, w których obszarze działań/ zainteresowań jest realizacja działań o charakterze profilaktycznym, wspierającym funkcjonowanie rodziny czy też bezpośrednio odnoszących się do przeciwdziałania przemocy domowej.

3.5 Uczestnicy programu

Rekomenduje się, aby odbiorcami programów korekcyjno-edukacyjnych były:

- osoby samodzielnie zgłaszające się,
- osoby kierowane przez sąd, skazane za przestępstwo przeciwko rodzinie ze stwierdzeniem sprawstwa przemocy, korzystające z warunkowego zawieszenia wykonywania kary pozbawienia wolności,
- osoby objęte procedurą „Niebieskiej Karty” kierowane przez zespół interdyscyplinarny,
- osoby zobowiązane przez inne organy, instytucje i organizacje.

Zawartość programu oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc domową:

1. **Diagnoza zjawiska** przemocy domowej ukierunkowana na osoby stosujące przemoc domową mająca bezpośrednie przełożenie na sposób realizacji programu.

Charakterystyka osób stosujących przemoc domową (zwanych dalej OSPD) powinna uwzględniać w szczególności takie aspekty jak:

- struktura zatrudnienia (np. zatrudnienie w pobliżu miejsca zamieszkania, poza granicami kraju);
- sytuację materialną, sytuację socjalną;
- zdiagnozowane uzależnienia;
- zaburzenia i choroby psychiczne;
- orzecznictwo Sądu kierujące OSPD do udziału w programie;
- możliwości komunikacyjne na terenie powiatu

czyli ogół czynników mogących mieć wpływ na faktyczne uczestnictwo OSPD w programie.

2. **Założenia merytoryczne** – wskazanie modelu teoretycznego, w oparciu o który prowadzony będzie program wraz z określeniem zakresu wykorzystania założeń danego

modelu (w pełni, elementy – wskazać które, inspiracja) oraz zakresu modyfikacji, a także określeniem treści edukacyjnych i obszarów pracy;

3. **Cele programu i zakładane rezultaty;**
4. **Formy i metody pracy;**
5. **Adresaci programu wraz z określeniem kryteriów naboru i selekcji uczestników** (diagnoza indywidualna);
6. **Realizatorzy programu;**
7. **Założenia organizacyjne;**
8. **Monitoring i ewaluacja programu;**
9. **Finansowanie programu.**

3.5.1. Diagnoza uczestników

Wstępne rozpoznanie diagnostyczne

Wstępne rozpoznanie diagnostyczne należy przeprowadzić w ramach 2-3 spotkań indywidualnych na początku realizacji programu, w celu określenia motywacji uczestnika i uzyskania informacji na temat jego funkcjonowania, sytuacji życiowej oraz specyfice stosowanej przez niego przemocy.

Zakres diagnozy powinien obejmować:

- a) rozpoznanie przypadków poważnych zaburzeń emocjonalnych,
- b) rozpoznanie indywidualnej sytuacji:
 - rzeczywiste okoliczności skierowania do programu,
 - określenie czy uczestnik aktualnie stosuje przemoc,
 - najgroźniejsze i typowe formy i okoliczności zachowań przemocowych,
 - aktualną sytuację rodzinną, zawodową i prawną,
 - cechy osobiste istotne dla pracy korekcyjnej, postawy, stosowane zaprzeczenia i inne mechanizmy obronne,
 - typ zachowań w kontakcie z prowadzącym,
 - wobec kogo stosowana jest przemoc – wyłącznie członkowie rodziny, czy również osoby spoza rodziny
 - zaburzenia zachowania – czy i jakie,
 - zachowania autoagresywne,
 - leczenie psychiatryczne,
 - zaburzenia osobowości,
 - trudności w relacjach z innymi ludźmi,

- reakcja na stres.

Na etapie wstępnej diagnozy istotne jest rozpoznanie poziomu świadomości własnych zachowań osoby stosującej przemoc oraz jej motywacji do udziału w programie korekcyjno-edukacyjnym i ich zmiany, ponieważ determinują one skuteczność oddziaływań programu. Rozpoznanie różnego typu zaburzeń psychicznych czy też uzależnienia od alkoholu lub narkotyków u uczestników programu jest istotne ze względu na fakt, iż mogą one stanowić poważną przeszkodę w efektywnym prowadzeniu wobec nich oddziaływań, mogą zakłócać procesy grupowe i wpływać na pracę całej grupy. Należy, jednakże mieć na uwadze, że problem przemocy domowej często współwystępuje z problemem uzależnienia czy też zaburzeń psychicznych lub emocjonalnych osoby stosującej przemoc, zatem należy wypracować odpowiednie podejście uwzględniające powyższe problemy, aby uniknąć sytuacji braku możliwości udzielenia pomocy takiej osobie. W takiej sytuacji należy rozważyć inne możliwości pomocy osobie stosującej przemoc, mające na celu zmianę zachowania. W programach korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc domową mogą uczestniczyć osoby uzależnione od alkoholu lub innych substancji psychoaktywnych po zakończonym programie psychoterapii uzależnień.

Diagnoza powinna być sporządzona na piśmie, a informacje uzyskane od uczestników programu dotyczące ich życia osobistego powinny być objęte zasadą poufności z wyjątkiem informacji wskazujących na popełnianie czynów zabronionych przez prawo.

WAŻNE w początkowej fazie procesu zmian:

- budowanie pozytywnej relacji z osobą stosującą przemoc, opartej na zasadach współpracy i zaufaniu rozumianym jako przejrzystość działań, tzn. informowanie np. o konsekwencjach powzięcia informacji o zastosowaniu przemocy w postaci powiadomienia odpowiednich służb,
- rozpoznawanie oczekiwań uczestnika,
- rozpoznawanie motywów i przekierowanie motywacji z zewnętrznej na wewnętrzną,
- konfrontacja z faktami,
- poszukiwanie zasobów, mogących pomagać uczestnikowi w zmianie
- badanie relacji uczestnika z osobą, wobec której stosował przemoc.

Pogłębiona diagnoza

Pogłębiona diagnoza uczestnika dokonywana jest po zrealizowaniu około 50% programu i obejmuje:

- a) rozpoznanie przypadków poważnych zaburzeń emocjonalnych – o ile występują – i projektowanie stosownych działań wobec osób wymagających profesjonalnych oddziaływań terapeutycznych;
- b) uzyskanie bardziej szczegółowych informacji o funkcjonowaniu i przeszłości uczestników:
 - historia relacji, w której występuje przemoc oraz poprzednich związków,
 - historia interwencji związanych z przemocą,
 - historia pomocy medycznej i psychoterapeutycznej w zakresie zaburzeń psychicznych,
 - diagnoza nadużywania alkoholu i narkotyków,
 - historia agresywnych i przemocowych zachowań w innych sytuacjach życiowych,
 - kontakty z wymiarem sprawiedliwości,
 - historia edukacyjno-zawodowa,
 - historia rodziny pochodzenia,
 - szczegółowa charakterystyka zachowań i postaw przemocowych.

Diagnoza pogłębiona również powinna być udokumentowana pisemnie.

Zarówno diagnoza wstępna, jak i pogłębiona opracowywana jest przez realizatora programu w oparciu o pracę indywidualną i grupową, w tym na podstawie notatek i obserwacji.

3.5.2 Dokumentacja uczestnika

Dokumentacja uczestnika powinna być prowadzona na wszystkich etapach realizacji oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych i obejmować w szczególności:

- **na etapie rekrutacji** – adnotacja o zgłoszeniu się /wniosek o udział w programie, orzeczenie sądu, informację od Policji/zespołu interdyscyplinarnego/ kuratora/ pracownika socjalnego; kopia zaświadczenia o zgłoszeniu się do udziału w programie korekcyjno-edukacyjnym wzór zaświadczenia – Rozporządzenie Ministra Rodziny i Polityki Społecznej z dnia 20 czerwca 2023 r (Dz. U. poz. 1164) itp.; klauzula zgody/informacyjna RODO;
- **na etapie diagnozy** – kontrakt (w tym obowiązkowo klauzula zgody/informacyjna RODO; zgoda uczestnika programu na realizację monitoringu przez instytucje zaangażowane w pracę z rodziną oraz rodziny uczestnika programu, w zakresie jego uczestnictwa w programie, stosowania/nie stosowania zachowań przemocowych w trakcie realizacji programu i po jego zakończeniu), dokumenty istotne z punktu widzenia zakwalifikowania do programu, informacje dotyczące sytuacji życiowej i funkcjonowania uczestnika, potwierdzenie zakwalifikowania do programu lub odmowa wraz z uzasadnieniem;

- **w trakcie realizacji programu** – karta uczestnika, dokumentacja ćwiczeń, dokumentacja indywidualna, listy obecności itp.;
- **po zrealizowaniu programu** – kopia zaświadczenie o ukończeniu, ocena efektów ewaluacji udziału w programie (wzór zaświadczenia – Rozporządzenie Ministra Rodziny i Polityki Społecznej z dnia 20 czerwca 2023 r (Dz. U. poz. 1164), sprawozdania z prowadzonych oddziaływań itp.;
- inne dokumenty potwierdzające realizację działań.

Dokumentacja powinna być przechowywana w siedzibie realizatora programu oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych.

3.6. Formy i metody pracy

Zgodnie z § 4. 1. Rozporządzenia programy korekcyjno-edukacyjne dla osób stosujących przemoc domową prowadzi się **w formie spotkań indywidualnych lub grupowych**. Mogą być dodatkowo **poszerzone o indywidualną pracę z osobą stosującą przemoc, pracę w relacji z partnerem/partnerką, pracę w zakresie profilaktyki nawrotów**. Dopuszcza się włączenie ich jako elementów stanowiących integralną część programu (przy odpowiednim uzasadnieniu merytorycznym) lub jako elementów fakultatywnych.

Metody i techniki pracy wykorzystywane w programie winny wynikać z jego celów i uwzględniać potrzeby wynikające z diagnozy uczestników programu oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc. W związku ze złożonością problematyki różnorodnością stylów uczenia się należy stosować różne metody np. wykłady, mini-wykłady, case study, drama, warsztat, ćwiczenia, dyskusje, odgrywanie ról, treningi umiejętności, prace domowe, konsultacje, poradnictwo itp.

Podstawą do uczestnictwa w programach oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc domową jest indywidualny kontrakt, który zawierany jest z każdym uczestnikiem programu po przeprowadzeniu wstępnej diagnozy przez Realizatora. Zawarcie kontraktu jest warunkiem obligatoryjnym, od spełnienia, którego zależy przystąpienie do realizacji programu.

Kontrakt powinien obejmować następujące założenia:

- formalne wymogi systematycznej obecności wraz z określeniem konsekwencji;
- powstrzymanie się uczestnika programu od zachowań przemocowych;
- bezpieczne i zgodne zasadami współżycia społecznego zachowania w trakcie uczestnictwa w zajęciach;

- aktywne i zaangażowane uczestnictwa w programie;
- wypełniania zaleceń prowadzących program;
- udzielenie danych kontaktowych osoby pokrzywdzonej i rodziny w celu nawiązania z nimi kontaktu;
- wyrażenie zgody do poddania się monitorowaniu zachowania uczestnika i jego sytuacji rodzinnej wraz z określeniem zasad monitorowania;
- udzielenie danych kontaktowych do osób/instytucji prowadzących pracę z rodziną;
- zgoda na udzielanie informacji innym instytucjom (sąd, policja, kurator itp.) o postępach, przerwaniu lub zakończeniu programu;
- informacja o zgłoszeniu do organów ścigania przestępstw ściganych z urzędu, które zostaną ujawnione przez inne osoby w trakcie uczestnictwa;

3.7. Rezultaty

W wyniku udziału osoby stosującej przemoc domową w oddziaływaniach korekcyjno-edukacyjnych uczestnik programu powinien uzyskać wskazane rezultaty w następujące obszarach:

- a) **wiedza:** nabycie/podniesienie poziomu wiedzy na temat: przemocy, alternatywnych dla przemocy sposobów postępowania i zachowania,
- b) **świadomość:** podniesienie świadomości na temat własnych zachowań przemocowych, na temat zjawiska przemocy domowej i konsekwencji jej stosowania,
- c) **przekonania:** zmiany przekonań dotyczących stosowania przemocy domowej
- d) **nabycie/zwiększenie umiejętności:** samokontroli, służących rozwiązywaniu konfliktów bez użycia przemocy, partnerskiego układania stosunków w rodzinie, konstruktywnego wyrażania uczuć, w zakresie wychowywania dzieci bez używania przemocy, umiejętności radzenia sobie z emocjami w tym złością lub poczuciem krzywdy w sytuacjach trudnych,
- e) **zachowania:** zatrzymanie przemocy /eliminacja zachowań przemocowych/zmniejszenie skali zachowań opartych na sile i przemocy, poszerzenie katalogu zachowań OSPD o zachowania alternatywne do krzywdzących w celu budowania relacji interpersonalnych.

3.8. Realizatorzy

Do zadań z zakresu administracji rządowej realizowanych przez powiat należy w szczególności opracowywanie i realizacja programów korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc domową.

Prowadzącym programy oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych może być osoba, która:

- 1) posiadająca wykształcenie wyższe na kierunku praca socjalna, pedagogika, pedagogika specjalna, nauki o rodzinie, politologia, politologia i nauki społeczne w zakresie pedagogiki opiekuńczo-wychowawczej, resocjalizacji lub pracy socjalnej lub
- 2) posiadające tytuł zawodowy magistra na kierunku:
 - a) psychologia, praca socjalna, pedagogika, pedagogika specjalna, nauki o rodzinie, politologia, politologia i nauki społeczne w zakresie pedagogiki opiekuńczo-wychowawczej, resocjalizacji lub pracy socjalnej lub
 - b) innym, uzupełnionym studiami podyplomowymi w zakresie psychologii, pedagogiki lub resocjalizacji, lub
- 3) będące terapeutami lub psychoterapeutami;
- 4) posiadające udokumentowany co najmniej 3-letni staż pracy w instytucjach lub innych podmiotach realizujących zadania na rzecz przeciwdziałania przemocy domowej;
- 5) posiadające zaświadczenie o ukończeniu szkoleń w zakresie przeciwdziałania przemocy domowej w wymiarze co najmniej 100 godzin, w tym w wymiarze 50 godzin w zakresie pracy z osobami stosującymi przemoc domową.

Osoba prowadząca oddziaływania korekcyjno-edukacyjne wobec osób stosujących przemoc domową, które w 20 czerwca 2023 r. nie spełniają wymogów dotyczących kwalifikacji, o których mowa powyżej, mogą prowadzić programy korekcyjno-edukacyjne dla osób stosujących przemoc domową do czasu uzupełnienia tych kwalifikacji, jednak nie dłużej niż przez okres 2 lat od dnia wejścia w życie rozporządzenia.

Istotnym jest, aby prowadzącymi oddziaływania korekcyjno-edukacyjne była para trenerów – kobieta i mężczyzna - dzięki temu relacja między nimi stanie się modelem komunikacji partnerskiej oraz czynnikiem konfrontującym, ważnym w procesie zmiany zachowania.

Uwzględniając specyfikę pracy z osobami stosującymi przemoc domową, specjaliści realizujący programy korekcyjno-edukacyjne zobowiązani są poddawać swoją pracę regularnej superwizji.

Ma ona na celu dbałość o wysoką jakość oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych poprzez:

- udzielanie wsparcia prowadzącym oddziaływania,
- rozpoznawanie i wzmacnianie kompetencji zawodowych i personalnych trenerów,
- doskonalenie warsztatu pracy poprzez dzielenie się dobrymi praktykami,
- rozpoznawanie ewentualnych trudności w realizacji programów,
- ustalanie potrzeb szkoleniowych prowadzących oddziaływania,
- przeciwdziałanie wypaleniu zawodowemu.

Podmiot realizując program korekcyjno-edukacyjny powinien zobowiązywać trenerów oddziaływać do korzystania z superwizji, a wiarę możliwości zapewnić im taką możliwość.

3.9. Założenia organizacyjne

Rekomendacje:

- Zaleca się podejmowanie działań mających na celu zapewnienie w miarę możliwości ciągłości realizacji programów, aby maksymalnie skrócić okres oczekiwania na udział w programie. Wydłużający się okres oczekiwania na przyjęcie do programu lub jego rozpoczęcie negatywnie wpływa na motywację sprawcy przemocy do udziału w nim.
- Przystępując do opracowania i realizacji programów oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc domową należy określić:
 - łączny czas trwania programu, ze wskazaniem liczby godzin realizowanych w ramach sesji grupowych i indywidualnych oraz poszczególnych bloków tematycznych,
 - harmonogram zajęć,
 - częstotliwość spotkań,
 - miejsce realizacji,
 - liczbę uczestników,
 - formy i metody pracy,
 - rodzaj prowadzonej dokumentacji,
 - wskaźniki zakończenia realizacji programu,
- Program oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc domową **powinien obejmować minimum 60 godzin zajęć.**
- Zaleca się prowadzenie zajęć **w formie indywidualnej i/lub grupowej.** W szczególnie uzasadnionych przypadkach programy korekcyjno-edukacyjne dla osób stosujących przemoc domową mogą być prowadzone **z wykorzystaniem środków komunikacji elektronicznej** umożliwiającym porozumiewanie się na odległość.
- Liczba godzin realizowanych w ramach programu powinna być dostosowana do przyjętego modelu i metod pracy, dając gwarancję realizacji zakładanych w programie celów. Zajęcia prowadzone są w formie sesji grupowych i/lub indywidualnych, zgodnie z harmonogramem, przy czym winno się zagwarantować minimum 1 godzinę zegarową spotkania indywidualnego z każdym uczestnikiem. Ponadto w harmonogramie należy wskazać liczbę godzin do zrealizowania w poszczególnych blokach tematycznych.

Przerwy pomiędzy zajęciami nie powinny przekraczać 1 tygodnia, z wyjątkiem okresów świątecznych/dni wolnych od pracy.

- W sytuacji prowadzenia oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc domową w tym samym miejscu, w którym udziela się pomocy i wsparcia osobom doznającym przemocy domowej, należy zadbać o bezpieczeństwo osób doznających przemocy domowe.
- Zaleca się by **miejsce realizacji oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych** dla osób stosujących przemoc domową realizowane było w pomieszczenie do pracy grupowej dla około 10-15 osób, umożliwiające ułożenie krzesel w krąg, wyposażone w tablicę flipchartową i odpowiednie przybory (blok, pisaki) oraz pomieszczenie do pracy indywidualnej.
- Liczebność grupy korekcyjno-edukacyjnej powinna być określona na poziomie gwarantującym możliwość efektywnej realizacji założeń i celów programu oraz utrzymanie jego ciągłości (w sytuacji rezygnacji uczestników). **Rekomenduje się** zatem rozpoczynanie oddziaływań z grupą liczącą minimum 5 uczestników. Dopuszcza się organizowanie grup koedukacyjnych, przy uwzględnieniu w pracy specyfiki przemocy stosowanej przez kobiety i mężczyzn.

W sytuacji zakończenia danej edycji program, osoby zgłaszające się do udziału w oddziaływa- niach korekcyjno-edukacyjnych mogą być kierowane do podmiotu realizującego program na terenie innego powiatu. Dopuszczalny jest udział w więcej niż 1 edycji programu w następują- cych przypadkach:

- z własnej woli uczestnika – bez ograniczenia liczby etapów,
- po skierowaniu przez poradnię leczenia uzależnień – po zakończeniu programu psychoterapii uzależnień,
- po zobowiązaniu przez sąd do udziału w programie korekcyjno-edukacyjnym,
- w wyniku wspólnych ustaleń, będących pochodną motywowania uczestnika przez instytucje wspomagające rodzinę.

Ze względów organizacyjnych, np. przekroczenia liczby uczestników bądź w sytuacji, gdy zajęcia prowadzone w formie grupy zamkniętej, prowadzący może odmówić przyjęcia uczestnika na kolejną edycję. W takiej sytuacji realizator wskazuje uczestnikowi inne możliwości pomocy.

Zakończenie udziału w programie następuje po zrealizowaniu minimum 75% ogólnej liczby godzin programu, natomiast zaświadczenie o udziale w programie, ze wskazaniem

rzeczywistej liczby godzin uczestnictwa, wydaje się po zrealizowaniu **minimum 50% ogólnej liczby godzin programu**. Ponadto realizator programu może określić wskaźniki ukończenia programu na poziomie indywidualnym, np. poprzez wskazanie umiejętności i kompetencji społecznych, których nabycie/zwiększenie stanowi o uznaniu ukończenia programu przez uczestnika.

3.10. Finansowanie

Programy oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych, jako zadanie zlecone z zakresu administracji rządowej finansowane są z budżetu państwa.

Rekomenduje się również pozyskiwanie na w/w programy środków finansowych z programów ostonowych bądź innych źródeł (środków skierowanych na prowadzenie działań związanych z profilaktyką i rozwiązywaniem problemów alkoholowych oraz integracji społecznej osób uzależnionych od alkoholu, środki zewnętrzne, w szczególności pochodzące z Funduszu Europejskiego itp.) w celu zwiększenia efektywności założeń programu.

3.11 Ewaluacja

Rekomenduje się przygotowanie dla każdego uczestnika po zakończeniu jego udziału w programie **ewaluacji skuteczności oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych**. Każdy uczestnik winien otrzymać informację ze wskazaniem do dalszej pracy w obszarach które były realizowane podczas programu, podsumowanie jego uczestnictwa w programie oraz zalecenia oddziaływań na przyszłość. Podsumowania takiego można dokonać np. poprzez opracowanie arkusza obserwacji zmian jakie zaszły uczestnika programu w różnych obszarach jego funkcjonowania (wiedza, świadomość, umiejętności, postawy, przekonania itp.) uwzględniając założenia oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych.

3.12 Monitoring

Rekomenduje się prowadzenie monitoringu uczestników oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych. Monitoring powinien być prowadzony w uzgodnieniu z uczestnikiem programu na etapie procesu diagnozy (uczestnik powinien wyrazić zgodę na kontakt z instytucjami w jego sprawie m.in. Ośrodek Pomocy Społecznej, Grupa Diagnostyczno- Pomocowa, kurator sądowy itp. - w zależności od kontekstu zgłoszenia i sytuacji uczestnika/rodziny).

Monitoring uczestników programu pozwoli uzyskać informację pozwalającą ocenić w dalszej perspektywie skuteczności i efektywności programu korekcyjno-edukacyjnego dla osób stosujących przemoc domową.

Rekomenduje się prowadzenie monitoringu uczestników programu przez okres trzech lat po jego ukończeniu.

Przykładowe metody monitoringu uczestników:

- podsumowanie udziału w programie na ostatnim spotkaniu,
- obserwacja uczestników przez prowadzących program w trakcie spotkań,
- zwrócenie się z pisemną prośbą do instytucji (Ośrodek Pomocy Społecznej, Zespół Interdyscyplinarny itp.) o sprawdzenie aktualnej sytuacji uczestnika,
- rozmowa z rodziną i instytucjami udokumentowana notatką.

3.13 Kontynuacja działań podejmowanych w ramach programu korekcyjno-edukacyjnego dla osób stosujących przemoc domową

Po zakończeniu programu istotne jest **stworzenie możliwości kontynuacji oddziaływań.**

Rekomenduje się realizowanie programów wspierających dla osób stosujących przemoc domową zmierzających do utrwalenia i wzmocnienia zmian zapoczątkowanych udziałem w programie korekcyjno-edukacyjnym dla osób stosujących przemoc domową poprzez umożliwienie udziału w programie psychologiczno-terapeutycznym dla osób stosujących przemoc domową oraz innych form utrwalających pozytywne zmiany uczestnika oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych.

4. RAMOWY PROGRAM PSYCHOLOGICZNO-TERAPEUTYCZNY DLA OSÓB STOSUJĄCYCH PRZEMOC DOMOWĄ.

4.1 Podstawowe założenia programu psychologiczno – terapeutycznego dla osób stosujących przemoc domową.

Zgodnie z art. 4 ust. 4 Ustawy o Przeciwdziałaniu Przemocy Domowej z dnia 29 lipca 2005 r. celem programu psychologiczno - terapeutycznego dla osób stosujących przemoc domową jest w szczególności powstrzymanie osoby stosującej przemoc domową przed dalszym stosowaniem przemocy oraz rozwijanie umiejętności samokontroli i rozwiązywania problemów bez stosowania przemocy.

Programy psychologiczno - terapeutyczne dla osób stosujących przemoc domową są realizowane **w formie spotkań indywidualnych i grupowych** i są prowadzone przez specjalistów w dziedzinie przeciwdziałania przemocy domowej dających gwarancję wysokiej jakości usług, w tym przez psychologów, pedagogów, terapeutów i psychoterapeutów.

Rekomenduje się, by Program oddziaływań psychologiczno-terapeutyczny został zatwierdzony uchwałą Rady Powiatu i stanowił integralną część powiatowego programu przeciwdziałania przemocy domowej.

Rekomenduje się, by Program psychologiczno – terapeutyczny był adresowany do osób, które skorzystały już z innych wstępnych form pomocy (program korekcyjno – edukacyjny, wsparcie psychologiczne, własna terapia). Program psychologiczno – terapeutyczny dla osób stosujących przemoc domową z uwagi na dobór uczestników, formę prowadzenia oraz treści teoretyczne, powinien być poszerzeniem rozpoczętego już procesu zmiany i wskazać uczestnikowi ewentualne kierunki dalszej pracy, które będą stanowić dokończenie owego procesu zmiany.

4.2. Założenia teoretyczne programów psychologiczno-terapeutycznych:

Programy psychologiczne – terapeutyczne dla osób stosujących przemoc domową mogą mieć różne podstawy teoretyczne. Szczegółowe treści, jak również sposób realizacji programu powinien wynikać z przyjętej przez realizatorów koncepcji teoretycznej. Ważne jest, aby treści były dostosowane do specyfiki i potrzeb uczestników programu.

4.2.1 Podstawowe treści edukacyjne/ Zawartość merytoryczna

Program powinien uwzględniać następujące obszary tematyczne:

- edukacja - poszerzenie wiedzy i umiejętności powstrzymywania się od zachowań przemocowych;
- rozwijanie i utrwalanie metody komunikacji z osobami najbliższymi, bez stosowania przemocy;
- alternatywne zachowania/sposoby rozwiązywania problemów bez użycia przemocy;
- nabycie i kształtowanie umiejętności prospołecznych, w tym: asertywności, empatii, rozpoznawania, nazywania i wyrażania emocji, radzenia sobie w sytuacjach trudnych i konfliktowych, w tym radzenia sobie ze stresem, lękiem i złością;
- poszerzanie samoświadomości/wglądu w siebie, zwłaszcza w kontekście własnych zasobów, ograniczeń oraz niewłaściwych przekonań dot. m.in. funkcjonowania w relacjach rodzinnych, pełnionych ról społecznych itp.
- nabycie i doskonalenie umiejętności wychowawczych i rodzinnych opartych na wychowaniu bez przemocy;
- rozwój umiejętności związanych z budowaniem relacji rodzinnych i partnerskich;
- praca z nawrotami – budowanie planu działania na wypadek pojawienia się trudności w kontroli emocji i zachowań przemocowych;
- zadośćuczynienie – podsumowanie procesu zmiany i gotowość do uznania krzywd wyrządzonych bliskim osobom, zaplanowanie procesu naprawczego;
- historia życia a przemoc – wgląd w przyczyny własnych problemów związanych z przemocą;
- wzmacnianie motywacji do zmiany;
- ćwiczenie nowych strategii radzenia sobie z trudnościami;
- budowanie nowego systemu wartości i systemu moralnego;
- zasady zdrowego rozwiązywania sporów, konfliktów z zachowaniem szacunku dla członków rodziny (w tym dzieci i osób starszych).

Rekomenduje się, aby zarówno treści teoretyczne wynikały z potrzeb uczestników (były jak najbardziej zindywidualizowane) oraz wniosków z j diagnoz, jak również dobór formy realizacji

programu był zindywidualizowany (indywidualnie, grupowo, pary). Oparcie się na diagnozie i potrzebach uczestników pozwoli dobrać najtrafniej zakres tematyczny.

4.3. Standard prowadzenia programów psychologiczno-terapeutycznych dla osób stosujących przemoc domową obejmuje:

- wzbudzanie motywacji wewnętrznej do zmiany zachowania przez analizę przyczyn postępowania i wgląd w mechanizmy własnych zachowań;
- zdobycie lub poszerzenie wiedzy i umiejętności powstrzymywania się od zachowań przemocowych;
- nabycie umiejętności służących rozwiązywaniu problemów i konfliktów bez użycia przemocy;
- nabycie i kształtowanie umiejętności prospołecznych, w tym: asertywności, empatii, rozpoznawania, nazywania i wyrażania emocji, radzenia sobie w sytuacjach trudnych i konfliktowych, w tym radzenia sobie ze stresem, lękiem i złością;
- poszerzanie samoświadomości, zwłaszcza w kontekście własnych zasobów oraz ograniczeń i negatywnych stereotypów funkcjonowania w relacjach rodzinnych;
- nabycie i doskonalenie umiejętności wychowawczych i rodzinnych opartych na wychowaniu bez przemocy;
- rozwój umiejętności związanych z budowaniem relacji rodzinnych i partnerskich; pogłębianie wiedzy na temat wpływu przemocy na relacje społeczne i sposobów jej przeciwdziałania;
- diagnozowanie potrzeb i nabywanie umiejętności dobierania prawidłowych strategii w ich zaspokajaniu;
- wzmacnianie postawy odpowiedzialności wobec siebie i innych

4.4. Kierowanie do programu:

Zgodnie z zapisami art. 9 b pkt. 2 ust. 9 oraz pkt. 8 ust. 5 na wniosek członków grupy diagnostyczno-pomocowej zespół interdyscyplinarny kieruje osobę stosującą przemoc domową do uczestnictwa w programie psychologiczno-terapeutycznej. Osoba stosująca przemoc domową, po skierowaniu przez zespół interdyscyplinarny do uczestnictwa w programie psychologiczno-terapeutycznym dla osób stosujących przemoc domową ma obowiązek:

- 1) zgłosić się do uczestnictwa w programie psychologiczno-terapeutycznej dla osób stosujących przemoc domową

- 2) dostarczyć grupie diagnostyczno-pomocowej zaświadczenie o zgłoszeniu się do uczestnictwa w programie psychologiczno-terapeutycznej dla osób stosujących przemoc domową, w terminach określonych w przepisach ustawy;
- 3) ukończyć program psychologiczno-terapeutycznej dla osób stosujących przemoc domową w terminach określonych przez podmiot realizujący te programy;
- 4) dostarczyć grupie diagnostyczno-pomocowej zaświadczenie o ukończeniu programu psychologiczno-terapeutycznej dla osób stosujących przemoc domową.

Rekomenduje się by kwalifikacja uczestnika do programu odbywała się na jednym/dwóch spotkaniu/ach indywidualnym przed rozpoczęciem programu, w celu określenia motywacji uczestnika i uzyskania informacji na temat jego funkcjonowania, sytuacji życiowej, prawnej, zdrowotnej, ustalenia czy ukończył np. program korekcyjno – edukacyjny, terapii, o specyfice stosowanej przez niego przemoc, postaw, wiedzy i przekonań dot. stosowanej przemoc.

Zakres kwalifikacji do programu powinien obejmować w szczególności:

- rozpoznanie indywidualnej sytuacji w tym:
- rzeczywiste okoliczności skierowania do programu,
- rozpoznanie przypadków poważnych zaburzeń emocjonalnych,
- określenie czy uczestnik aktualnie stosuje przemoc,
- określenie wiedzy uczestnika na temat przemoc
- określenie przekonań uczestnika dot. przemoc
- aktualnej sytuacji rodzinnej, zawodowej i prawnej,
- cech osobistych istotnych dla pracy korekcyjnej, postaw, stosowanych zaprzeczeń itp.
- wobec kogo stosowana była przemoc,
- zaburzenia zachowania – czy i jakie,
- zachowania autoagresywne,
- leczenie psychiatryczne,
- zaburzenia osobowości,
- uzależnienie,
- forma udziału w programie indywidualnie/para.

Rekrutacja do programu prowadzona powinna być w szczególności poprzez rozpowszechnianie informacji o programie - kryteriach uczestnictwa, celach programu, jego istocie oraz miejscu realizacji za pośrednictwem dostępnych kanałów informacji: stron internetowych instytucji udzielających pomocy, ulotek, plakatów, kampanii społecznych i informacyjnych, biuletynów informacyjnych itd. oraz współpracę z instytucjami i organizacjami

zaangażowanymi w przeciwdziałanie przemocy domową w szczególności z zespołem interdyscyplinarnym. Przed rozpoczęciem każdej edycji programu rekomendowane jest nawiązanie kontaktu z zespołem interdyscyplinarnym ukierunkowane na przekazanie informacji o programie, warunkach uczestnictwa i terminach realizacji, a także sposobów budowania motywacji, w tym prowadzenia rozmowy motywacyjnej z potencjalnymi uczestnikami programu.

Rekomenduje się upowszechnienie działań promujących program psychologiczno – terapeutyczny także poprzez stałą współpracę z instytucjami m.in. sądy, oświata, ochrona zdrowia kościołami, organizacjami pozarządowymi itp., i innymi, w których obszarze działań/zainteresowań jest realizacja działań o charakterze profilaktycznym, wspierającym funkcjonowanie rodziny czy też bezpośrednio w obszarze przeciwdziałania przemocy domowej.

4.5 Uczestnicy programu:

Ustawodawca nie wprowadził szczegółowych zasad w zakresie kierowania określonych osób stosujących przemoc domową do poszczególnych programów, pozostawiając tę decyzję grupie diagnostyczno-pomocowej. Z uwagi na zakres merytoryczny program psychologiczno – terapeutyczny winien być adresowany do osób, które skorzystały już z innych wstępnych form pomocy (program korekcyjno – edukacyjny, wsparcie psychologiczne, własna terapia), a oddziaływania psychologiczno – terapeutyczne będą stanowić pogłębienie/poszerzenie rozpoczętego procesu zmiany.

Rekomenduje się, aby odbiorcami programu psychologiczno – terapeutycznego były:

- osoby, które ukończyły program korekcyjno-edukacyjny,
- osoby, które aktualnie biorą udział w programie korekcyjno-edukacyjnym (cykl jest w końcowej fazie realizacji, a także prowadzone są działania kwalifikacyjne do programu psychologiczno-terapeutycznego) i z diagnozy dokonanej przez realizatora programu korekcyjno - edukacyjnego wynika wskazanie, a ze strony uczestnika gotowość do dalszej, pogłębionej pracy,
- osoby, które nie uczestniczyły w programie korekcyjno - edukacyjnym, jednak prezentują wystarczającą świadomość i motywację do pracy nad korekcją/rozwojem własnego funkcjonowania w relacjach rodzinnych, partnerskich np. w wyniku innych kontaktów ze specjalistami (terapeutami, psychoterapeutami, i innymi).
- pary małżeńskie/partnerskie, których relacja miała charakter przemocowy, a które wykazują chęć motywację do pracy nad korekcją/rozwojem relacji rodzinnych/partnerskich. Ważne,

aby osoba, która w relacji stosowała przemoc prezentowała odpowiednią świadomość swojego przemocowego zachowania i przepracowała już (np. w programie korekcyjno – edukacyjnym, terapii indywidualnej) swoje przekonania dot. przemocy, a osoba, która doświadczała przemocy w relacji, posiadała wiedzę na temat przemocy, odbyła własną terapię, i wyrażała gotowość, dobrowolność oraz chęć uczestnictwa w w/w oddziaływaniach.

4.5.1 Diagnoza uczestnika

Diagnoza/kwalifikacja powinna być sporządzona na piśmie, a informacje uzyskane od uczestników programu dotyczące ich życia osobistego powinny być objęte zasadą poufności z wyjątkiem informacji wskazujących na popełnianie czynów zabronionych przez prawo. Warto zauważyć, że w rozporządzeniu do w/w programu wprowadzono zastrzeżenie, że w programie mogą uczestniczyć osoby uzależnione od alkoholu lub innych substancji psychoaktywnych, ale po zakończonym programie psychoterapii uzależnień. Należy wziąć to pod uwagę przy kwalifikacji uczestników programu oraz współpracy z zespołami interdyscyplinarnymi/grupami diagnostyczno – pomocowymi, Sądami itp. które będą kierować uczestników do programu psychologiczno - terapeutycznego dla osób stosujących przemoc domową.

Rekomenduje się, aby kwalifikacje do programu psychologiczno – terapeutycznego przeprowadzili:

- realizatorzy programu poprzez diagnozę uczestnika, która wstępnie potwierdzi motywację, świadomość, przekonania, postawy i wiedzę na temat przemocy;
- prowadzący program korekcyjno – edukacyjny spośród uczestników programu korekcyjno – edukacyjnego.

4.5.2 Dokumentacja uczestnika

Dokumentacja uczestnika programu psychologiczno – terapeutycznego dla sprawców przemocy domowej powinna być prowadzona na każdym etapie realizacji programu i obejmować w szczególności:

- **na etapie rekrutacji** – wniosek o objęcie programem, skierowanie z zespołu interdyscyplinarnego, kopia zaświadczenia o zgłoszeniu się do udziału w programie psychologiczno - terapeutycznym wzór zaświadczenia – Rozporządzenie Ministra Rodziny i Polityki Społecznej z dnia 20 czerwca 2023 r (Dz. U. Poz. 1164), wyrażenie zgody przez

uczestnika na kontakt z partnerami i instytucjami (ops, sądy, kuratorzy itp.), klauzula zgody/informacyjna RODO;

- **na etapie diagnozy** – zgoda uczestnika na realizację monitoringu przez instytucje zaangażowane w prace z rodziną w zakresie jego uczestnictwa w programie, stosowanie, nie stosowanie zachowań przemocowych po zakończeniu programu; dokumenty istotne z punktu widzenia zakwalifikowania do programu, informacje dotyczące sytuacji życiowej i funkcjonowania uczestnika, dokumenty potwierdzające przeprowadzenie diagnozy, potwierdzenie zakwalifikowania do programu lub odmowa wraz z uzasadnieniem, kontrakt (kontrakt powinien zawierać; wymogi dot. obecności wraz z określeniem konsekwencji, wymogi dot. zasad uczestnictwa, wyrażenie zgody/zobowiązanie do poddania się monitorowaniu zachowania uczestnika i jego sytuacji rodzinnej wraz z określeniem zasad monitorowania, udzielenie danych kontaktowych do osób/instytucji prowadzących pracę z rodziną, zgoda na udzielanie informacji innym instytucjom (sąd, policja, kurator, zespół interdyscyplinarny itp.) o postępach, przerwaniu lub zakończeniu programu oraz na udzielanie informacji)
- **w trakcie realizacji programu** – listy obecności, tematyka spotkań – karta pracy z klientem (bez opisywania szczegółów sytuacji zdrowotnej i emocjonalnej uczestników), ankiety pre i post, rejestr zajęć;
- **po zrealizowaniu programu** – kopia zaświadczenie o ukończeniu (wzór zaświadczenia – Rozporządzenie Ministra Rodziny i Polityki Społecznej z dnia 20 czerwca 2023 r (Dz. U. poz. 1164), sprawozdania z prowadzonych oddziaływań, ocena i zalecenia dla uczestnika itp.; Dokumentacja powinna być przechowywana w siedzibie realizatora programu psychologiczno – terapeutycznego dla osób stosujących przemoc domową.

Rekomenduje się, aby proces kwalifikacji do programu psychologiczno – terapeutycznego dla osób stosujących przemoc domową rozpocząć w trakcie realizacji programu korekcyjno – edukacyjnego. Realizatorzy programu korekcyjno – edukacyjnego dla osób stosujących przemoc domową poprzez obserwację zmiany/postępów uczestników (w zakresie wiedzy, przekonań, świadomości, postaw) w trakcie zajęć powinni wyłaniać potencjalnych uczestników programu psychologiczno – terapeutycznego i zachęcać do udziału w nim.

4.6 Formy i metody pracy:

Zgodnie z § 3 rozporządzenia w sprawie programów psychologiczno-terapeutycznych dla osób stosujących przemoc domową oraz wymagań kwalifikacyjnych wobec osób prowadzących te programy:

- Programy psychologiczno-terapeutyczne dla osób stosujących przemoc domową prowadzi się w formie spotkań indywidualnych i grupowych.
- W trakcie programu psychologiczno-terapeutycznego poszczególne formy spotkań mogą być stosowane przemiennie, tak aby w największym stopniu zindywidualizować i dostosować oddziaływania psychologiczno-terapeutyczne do potrzeb osób stosujących przemoc domową.
- W szczególnie uzasadnionych przypadkach programy psychologiczno-terapeutyczne dla osób stosujących przemoc domową mogą być prowadzone z wykorzystaniem środków komunikacji elektronicznej umożliwiającym porozumiewanie się na odległość.

Rekomenduje się, aby realizacja programu przebiegała w zależności od specyfiki uczestników, obranej formy spotkań oraz przyjętych założeń, w tym szczególnie w zależności od:

- zdiagnozowanych czynników wpływających dotychczas i aktualnie na relacje w rodzinach uczestników,
- poziomu samoświadomości i motywacji uczestników i ich małżonków(-ek), partnerów(-ek), członków rodziny – do pracy korekcyjnej,
- formy spotkań programu (indywidualne, grupowe, spotkania małżeńskie/partnerskie)

Podstawą do uczestnictwa w programach psychologiczno-terapeutycznych dla osób stosujących przemoc domową jest indywidualny kontrakt, który zawierany jest z każdym uczestnikiem programu po przeprowadzeniu wstępnej diagnozy przez Realizatora. Zawarcie kontraktu jest warunkiem obligatoryjnym, od spełnienia, którego zależy przystąpienie do realizacji programu.

Kontrakt powinien obejmować następujące założenia:

- formalne wymogi systematycznej obecności wraz z określeniem konsekwencji;
- powstrzymanie się uczestnika programu od zachowań przemocowych;
- bezpieczne i zgodne zasadami współżycia społecznego zachowania w trakcie uczestnictwa w zajęciach;
- aktywne i zaangażowane uczestnictwa w programie;
- wypełniania zaleceń prowadzących program;
- udzielenie danych kontaktowych osoby pokrzywdzonej i rodziny w celu nawiązania z nimi kontaktu;
- wyrażenie zgody do poddania się monitorowaniu zachowania uczestnika i jego sytuacji rodzinnej wraz z określeniem zasad monitorowania;
- udzielenie danych kontaktowych do osób/instytucji prowadzących pracę z rodziną;

- zgoda na udzielanie informacji innym instytucjom (sąd, policja, kurator itp.) o postępach, przerwaniu lub zakończeniu programu;
- informacja o zgłoszeniu do organów ścigania przestępstw ściganych z urzędu, które zostaną ujawnione przez inne osoby w trakcie uczestnictwa;

4.7 Rezultaty

W wyniku udziału w programie psychologiczno-terapeutycznym wobec jego uczestnika można oczekiwać następujących uczestnika może oczekiwać następujących rezultatów:

- wzbudzanie motywacji wewnętrznej do podtrzymywania zachowania przez analizę przyczyn postępowania i wgląd w mechanizmy własnych zachowań;
- poszerzenie wiedzy i umiejętności powstrzymywania się od zachowań przemocowych;
- nabycie umiejętności służących rozwiązywaniu problemów i konfliktów bez użycia przemocy;
- nabycie i kształtowanie umiejętności prospołecznych, w tym: asertywności, empatii, rozpoznawania, nazywania i wyrażania emocji, radzenia sobie w sytuacjach trudnych i konfliktowych, w tym radzenia sobie ze stresem, lękiem i złością;
- poszerzanie samoświadomości, zwłaszcza w kontekście własnych zasobów oraz ograniczeń i negatywnych stereotypów funkcjonowania w relacjach rodzinnych;
- nabycie i doskonalenie umiejętności wychowawczych i rodzinnych opartych na wychowaniu bez przemocy;
- rozwój umiejętności związanych z budowaniem relacji rodzinnych i partnerskich;
- pogłębianie wiedzy na temat wpływu przemocy na relacje społeczne i sposobów jej przeciwdziałania;
- diagnozowanie potrzeb i nabywanie umiejętności dobierania prawidłowych strategii w ich zaspokajaniu;
- wzmacnianie postawy odpowiedzialności wobec siebie i innych;
- utrwalenia wyuczonych pozytywnych zmian u osób, które ukończyły program korekcyjno-edukacyjny;
- rozwój zdolności samoakceptacji;
- poszerzanie samoświadomości, zwłaszcza w kontekście własnych zasobów oraz ograniczeń i negatywnych stereotypów funkcjonowania w relacjach rodzinnych.

4.8 Realizatorzy

Do zadań z zakresu administracji rządowej realizowanych przez powiat należy w szczególności opracowywanie i realizacja programów psychologiczno-terapeutycznych dla osób stosujących przemoc domową.

W Rozporządzeniu Ministra Rodziny i Polityki Społecznej z dnia 22 czerwca 2023 r. w sprawie programów psychologiczno-terapeutycznych dla osób stosujących przemoc domową oraz wymagań kwalifikacyjnych wobec osób prowadzących te programy określony zostały ściśle wymagania kwalifikacyjne wobec osób prowadzących w/w oddziaływania. Prezentują się one następująco:

- 1) posiadające wykształcenie wyższe na kierunku pedagogika lub resocjalizacja, uzupełnione studiami podyplomowymi w zakresie psychologii, lub
- 2) posiadające tytuł zawodowy magistra na kierunku psychologia lub pedagogika lub na, uzupełnionym studiami podyplomowymi w zakresie psychologii, kierunku resocjalizacja, lub
- 3) będące terapeutami lub psychoterapeutami.

Osoby, o których mowa, są obowiązane posiadać udokumentowany co najmniej 3-letni staż pracy w instytucjach lub innych podmiotach realizujących zadania na rzecz przeciwdziałania przemocy domowej.

Programy psychologiczno-terapeutyczne dla osób stosujących przemoc domową mogą również prowadzić osoby posiadające udokumentowane prowadzenie co najmniej pięciu edycji programów korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc domową.

Rekomendacje

- Zaleca się, aby realizatorami programu psychologiczno – terapeutyczny dla osób stosujących przemoc domową były te same osoby, które prowadziły program korekcyjno – edukacyjny dla osób stosujących przemoc domową z uwagi, na znajomość potencjalnych uczestników (ich zasobów, ograniczeń, wiedzy, przekonań, świadomości itp.). Ponadto wcześniejsza znajomość przynajmniej części uczestników pozwoli najprawdopodobniej najtrafniej dostosować treści programu do potrzeb uczestników.
- Rekomenduje się, aby w miarę możliwości oddziaływania psychologiczno – terapeutyczne prowadzone były w parze kobieta i mężczyzna.
- Rekomenduje się, aby realizatorzy programu poddawali superwizji swoją pracę z uczestnikami programu psychologiczno – terapeutycznego dla osób stosujących przemoc domową.

4.9. Założenia organizacyjne

Rekomenduje się by miejsce realizacji programu psychologiczno - terapeutycznego dla osób stosujących przemoc domową było realizowane w pomieszczenie dostosowanych do specyfiki przyjętej formy spotkań (grupowych, indywidualnych, par) oraz wyposażone w niezbędne do realizacji programu narzędzia.

Zgodnie z § 4 rozporządzenia w sprawie programów psychologiczno-terapeutycznych dla osób stosujących przemoc domową oraz wymagań kwalifikacyjnych wobec osób prowadzących te programy „w przypadku realizacji programów psychologiczno-terapeutycznych dla osób stosujących przemoc domową w tym samym miejscu, w którym udziela się pomocy i wsparcia osobom doznającym przemocy domowej, należy zadbać o bezpieczeństwo osób doznających przemocy domowej”.

- W przypadku realizacji programu w tym samym miejscu, w którym udziela się pomocy osobom doznającym przemocy domowej - rekomenduje się ułożeniu harmonogramu spotkań indywidualnych i grupowych w taki sposób, aby nie dochodziło do bezpośredniej styczności pomiędzy osobami doznającymi i stosującymi przemoc, lub na wydzieleniu w miejscu realizacji spotkań osobnych pomieszczeń przeznaczonych na poszczególne sesje.

Rozporządzenie nie określa ram czasowych trwania programu. Pozostawiono tutaj dowolność realizatorom/prowadzącym w/w program.

- liczba godzin programu dostosowana powinna być do specyfiki i potrzeb uczestników, przyjętych założeń i formy spotkań. Przy określeniu liczby godziny trwania programu należy uwzględnić czas na kwalifikację/diagnozę uczestników (1-2 spotkania);
- **minimum 15 godzin programu** - w przypadku realizacji w formie spotkań indywidualnych lub **minimum 20 godzin** – w przypadku realizacji w formie spotkań grupowych/par programu dla jednego uczestnika, pary, rodziny (bez uwzględnienia na spotkania kwalifikacyjne/diagnostyczne podsumowującego). Spotkania w ramach programu niezależnie od przyjętej formy realizacji programu (indywidualne, grupowe) powinny się odbywać w tygodniowych odstępach czasu. Faktyczna liczba godzin wynika z diagnozy potrzeb i motywacji osób - uczestników programu, zależna jest jednak od możliwości finansowych.
- w przypadku spotkań grupowych stworzenie **małej grupy uczestników (4-6)**, z uwagi na pogłębiony charakter spotkań oraz niewielką liczbę godzin programu, aby każdy z

uczestników mógł w jak największym stopniu skorzystać z uczestnictwa w oddziaływaniach.

- w przypadku realizacji programu w formie spotkań grupowych zalec się by odbywały się one w systemie zamkniętym, z uwagi m.in. na pogłębiony charakter pracy z uczestnikami.
- zaleca się, aby program psychologiczno – terapeutyczny w miarę możliwości rozpoczynał się bezpośrednio bądź w niewielkim odstępie czasu po zakończeniu programu korekcyjno – edukacyjnego i był prowadzony przez tych samych realizatorów. Wpłynie to na utrwalenie zmiany uczestnikowi i pozwoli płynnie kontynuować rozpoczętych proces zamiany u uczestników programu, którzy ukończyli program korekcyjno – edukacyjny dla osób stosujących przemoc domową.

Realizatorzy programu powinni określić w założeniach programowych wymogi dot. uzyskania przez uczestnika programu zaświadczenia o ukończeniu bądź uczestnictwie w programie psychologiczno – terapeutycznym.

Rekomenduje się, aby do uzyskania zaświadczenia o ukończeniu programu jego uczestnik wziął **udział w co najmniej 80% godzin programu** (w przypadku uczestnictwa w mniejszej liczbie godzin rekomenduje się wydanie zaświadczenia o uczestnictwie w programie). Ponadto realizator ma możliwość oceny postępów uczestnika programu w zakresie m.in. wiedzy, świadomości, zmiany przekonań, postaw itp., których ocena będzie również wpływać na uznanie o ukończeniu programu przez uczestnika.

Metody pracy powinny wynikać z przyjętej formy realizacji programu (indywidualna, grupowa, para). Dodatkowo techniki i metody pracy wykorzystywane w programie powinny wynikać z jego celów i dobranych treści teoretycznych. Program psychologiczno – terapeutycznych w przypadku prowadzenia go w formie indywidualnych spotkań powinien być nastawiony na pracę terapeutyczną z uczestnikiem, natomiast w przypadku spotkań grupowych powinien być prowadzony w oparciu o proces grupowy. Przykładowe metody pracy: mini-wykłady, case study, psychoedukacja, warsztat, ćwiczenia, dyskusje itp.

4.10. Finansowanie:

Programy psychologiczno – terapeutyczny dla osób stosujących przemoc domową jako zadanie zlecone z zakresu administracji rządowej, finansowane jest przede wszystkim z budżetu państwa. Rekomenduje się również pozyskiwanie na w/w programy środków finansowych z programów oświatowych bądź innych źródeł (GKRPA, środki z Unii Europejskiej itp.) w celu zwiększenia efektywności założeń programu.

4.11. Ewaluacja

Program psychologiczno – terapeutyczny dla osób stosujący przemoc domową winien podlegać ewaluacji. Rekomenduje się, przeprowadzenie badania ankietowego uczestników na pierwszym i ostatnim spotkaniu (vide kontrakt). Badanie ewaluacyjne ma na celu sprawdzanie zgodności zawartości merytorycznej/tematycznej Programu z założonymi celami, osiągnięcie tychże celów itp.

Przykładowe metody ewaluacji: ankieta skierowana do uczestników, raport podsumowujący program.

4.12. Monitoring

Rekomenduje się prowadzenie monitoringu uczestników programu psychologiczno – terapeutycznego, który uzgodniony został uczestnikiem programu na etapie diagnozy (uczestnik powinien wyrazić zgodę na kontakt z instytucjami w jego sprawie m.in. OPS, Grupa Diagnostyczno – Pomocowa, Kuratorzy itp. - w zależności od kontekstu zgłoszenia i sytuacji uczestnika/rodziny).

Monitoring uczestników programu pozwoli uzyskać informację pozwalające ocenić skuteczności i efektywności programu psychologiczno – terapeutycznego dla osób stosujących przemoc domową.

Rekomenduje się prowadzenie monitoringu uczestników programu przez okres trzech lat po jego ukończeniu.

Przykładowe metody monitoringu uczestników:

- podsumowanie udziału w programie na ostatnim spotkaniu,
- obserwacja uczestników przez prowadzących program w trakcie spotkań,
- listowana prośba do instytucji (OPS, Zespół Interdyscyplinarny itp.) o sprawdzenie aktualnej sytuacji uczestnika,
- rozmowa z rodziną i instytucjami udokumentowana notatką.

4.13 Kontynuacja działań podejmowanych w ramach programu psychologiczno-terapeutycznego dla osób stosujących przemoc domową:

Każdy uczestnik powinien uzyskać od prowadzących program wskazania do dalszej pracy w postaci informacji zwrotnej w oparciu o obserwacje.

Rekomendacje

- uczestnicy programu powinni otrzymać informacje zwrotne i wskazania na ostatnim spotkaniu;

- w miarę możliwości określenie dalszej pracy realizatorów z uczestnikami programu – stworzenie oferty pomocy/wsparcia dla uczestników, przedstawienie uczestnikom propozycji uzyskania dalszej specjalistycznej pomocy w innych instytucjach;
- stworzenie programu osłonowego/pozyskiwanie zewnętrznych środków na kontynuację wsparcia uczestników programu.